

Ehdotus viranomaisten yhteistyön järjestämiseksi toiminnassa taistelualueilta palaajien kanssa

Kehittämispäällikkö Tarja Mankkinen 29.3.2017

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Valmistelutyöryhmä

- Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisytoimenpideohjelma, toimenpide 36
- Työryhmä: kehittämisspäällikkö Tarja Mankkinen SM, pj.
- Jäsenet poliisitarkastaja Ari Evwaraye SM, sihteeri, neuvotteleva virkamies Mika Appelsin OM, erikoissuunnittelija varajäsen Mika Junninen, OM, ylitarkastaja Sami Anttila SUPO, varajäsen ylitarkastaja Topi Koskinen, poliisitarkastaja Timo Kilpeläinen POHA, varajäsen poliisitarkastaja Pekka Heikkinen, valtionsyyttäjä Tom Laitinen (Valtakunnansyyttäjänvirasto)
- Raportti lausunnoilla, määräaika päättyi 10.3.2017

Ehdotuksen tausta

- Syyrian ja Irakin taistelualueille lähtenyt Euroopasta n. 4000-5000 ihmistä, Suomesta viranomaiset tunnistaneet 80
- Miehiä, naisia ja tyttöjä, perheitä lapsineen, alueella syntynyt lapsia
- Kyse Suomen kansalaisista, Suomen ja jonkin toisen maan kansalaisista (kaksoiskansalaisuus) tai henkilöistä, joilla on voimassaoleva oleskelulupa Suomeen
- Nyt varaudutaan heidän mahdolliseen paluuseensa
- Osa siirtyy seuraavalle konfliktialueelle, osa palaa Eurooppaan joko omaan maahansa tai johonkin muuhun maahan

Palaajat ovat heterogeeninen ryhmä

- Osa terroristisia vierastaistelijoita
- Osa tukenut/osallistunut Daeshin toimintaan muuten kuin aseellisessa taistelussa
 - vapaaehtoisesti tai siksi, että muuta vaihtoehtoa ei ole
- Lähdön motiivit ovat voineet olla toiset kuin millaiseksi heidän toimintansa alueella on muodostunut
- Lapset erityisessä asemassa
 - riippumatta siitä, mitä ovat alueella tehneet ovat aina uhreja
 - indoktrinointi, voidaan verrata lapsisotilaisiin
 - Lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteet
 - käytännön ongelmia: mitä tehdä 10-vuotiaalle pojalle joka on osallistunut ja saanut koulutusta väkivaltaiseen toimintaan, mitä tehdä 10-vuotiaalle tytölle joka on pakotettu lapsiavioliittoon

Palaajat turvallisuusriskin näkökulmasta

- Henkilöt, jotka ovat edelleen sitoutuneet Daeshin ideologiaan
 - halu/velvoite tehdä isku paluun jälkeen
 - terroristiset vierastaistelijat, koulutus ja kyky tehdä väkivaltaa
 - halu ja kyky radikalisoida muita
- Henkilöt, jotka ovat pettyneet toimintaan Daeshin alueella mutta ovat edelleen sitoutuneet sen ideologiaan
 - halu ja kyky radikalisoida muita, yllytys
- Henkilöt, jotka ovat pettyneet Daeshin toimintaan ja ideologiaan ja haluavat unohtaa koko jutun
- Henkilöt, jotka ovat joutuneet alueelle muista syistä
 - lapset, puoliset joissain tapauksissa
 - kokemukset alueella voivat vaikuttaa ja lisätä väkivallan riskiä
 - vrt. tutkimustulokset siitä, miten väkivalta vaikuttaa ihmiseen

Palaajat rikosoikeudellisen vastuun näkökulmasta

1. Henkilöt, joiden osalta **ei ole syytä epäillä rikosta** tai on syytä epäillä rikosta, mutta rikos on sellainen, jonka osalta Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa
2. Henkilöt, joiden voidaan esimerkiksi tiedustelutiedon perusteella **olettaa syyllistyneen rikokseen**, mutta joiden kohdalla riittävän näytön hankkiminen on vaikeaa. Esitutkinta on kuitenkin aloitettava, jos rikoksen mahdollisuutta ei voida sulkea pois. Olemattoman viranomaistoiminnan ja valtion rakenteiden hajoamisen seurauksena näytön saaminen voi olla käytännössä mahdotonta.
3. Henkilöt, jotka **ovat syyllistyneet rikokseen** ja näistä rikoksista on saatavilla todisteita oikeusprosessia varten

Käytettävissä olevista keinoista

- Rikosoikeudelliset keinot
 - sotarikos, terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos
 - riittävän näytön saaminen usein haasteena
 - vähentääkö terrorismin riskiä – prosessit pitkiä, rangaistuksen uhka ei vähennä halua tehdä terroristinen isku esim. itsemurhapommittajat
 - radikalisoituminen vankilassa ja uhka vapauduttua
- Valvonta ja tiedustelu
 - 24/7 vaatii huomattavan paljon resursseja, edes suurilla mailla resurssit eivät riitä tähän
- Deradikalisoitumisen edistäminen
 - Suomessa RADINET-exit, resurssit vähäiset suhteessa palvelun tarpeeseen
 - Kirkon Ulkomaanavun perheiden tukipalvelu
 - ei vaikuta kaikkiin, mutta osaan kuitenkin

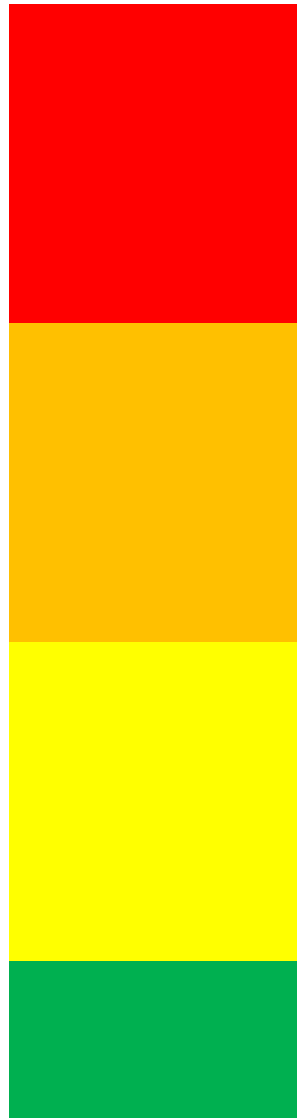
Suomen malli palaajien käsittelyssä

- Tavoitteena vähentää palaajiin liittyvää väkivallan uhkaa
 - vakavan väkivallan uhka: terroristi-isku, joukkosurma
 - muu väkivalta: perhe- ja lähisuhdeväkivalta, katuväkivalta jne
 - henkilöön itseensä kohdistuva väkivallan uhka, esim. itsemurha
 - lyhyt ja pitkä aikaväli
- Perustuu osittain jo olemassa olevaan toimintaan ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön, jossa ovat mukana myös järjestöt
 - Lähtökohtana hyödyntää olemassa olevaa toimintaa ja palveluja
- Otettu huomioon EU:n piirissä tuotettu tieto sekä kokemukset ja käytännöt muista maista
 - EU:n yhteydessä toimiva RAN
 - Euroopan maista kokemuksia suhteellisen vähän, enemmän Lähi-idän maista

Työryhmän ehdotus

- Kaikkien palaajien kohdalla selvitetään, mitä ovat tehneet taistelualueella ja ovatko onko heitä syytä epäillä rikoksista
 - käynnistetään esitutkinta mikäli on syytä epäillä rikosta
 - huolehditaan siitä, että henkilöön kohdistetaan muita toimia jos hän odottaa oikeudenkäyntiä vapaana
- Rikosprosessin ulkopuolella olevat palaajat
 - toimitaan yhteistyössä käyttäen eri keinoja ja varmistaen, että kukaan ei jää toimien ulkopuolelle
 - tavoitteena että yksilö siirtyy ilman katkoja seuraavalle toimijalle
 - kuntien tuottamien palvelujen rooli keskeinen– erityisesti lastensuojelu, sosiaalipalvelut, terveystoimi, opetustoimi
 - haasteena kunnallinen itsehallinto
 - Ankkuritoiminta keskiössä
 - erikoistoiminnot tueksi esim. poliisin valtakunnallinen Uhkatointo

Eri toimijat ja heidän vastuunsa

Henkilöt, joita on syytä epäillä rikoksista - esitutkinta

Henkilöt, joiden kohdalla esitutkinta ei ole käynnistynyt mutta joihin liittyy vakava väkivallan uhka

Henkilöt, joiden asema on epäselvä

Henkilöt, joita ei epäillä rikoksista mutta joihin liittyvät riskit ovat lisääntyneet alueella oleskelun vuoksi

Henkilöt, jotka tarvitsevat tukea

Suojelupoliisi,
Keskusrikospoliisi,
paikallispoliisi

Paikallispoliisi

Ankkuritoiminta

Kunnan palvelut

Järjestöjen
palvelut, yhteisöt

Päätösehdotus

- Sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministeriryhmä hyväksyisi toimintamallin, ministeriöt ja niiden hallinnonalat sitoutuisivat toimintamallin toimeenpanoon
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö levittäisivät osana kuntien informaatio-ohjauksesta tietoa toimintamallin tavoitteista ja käyttöönotosta
- Ministeriryhmä suosittelisi, että Suomen Kuntaliitto ottaisi toimintamallin ja sen käyttöönoton yhdeksi aiheeksi kokouksissa ja seminaareissa, joita se järjestää kuntatoimijoille
- Poliisihallitus ohjaisi Ankkuritoimintaa toimintamallin käyttöönotossa
- Toimeenpanosta raportoitaisiin säännöllisesti ministeriryhmälle